

Kestävää kulutusta joka päivä

Ympäristöopas

Lahden seudun ympäristöpalvelut
Hollola - Lahti - Nastola

Kestävä kulutus säästää luonnonvaroja verrattuna tavanomaiseen kulutukseen. Kestävä kulutus on kuluttamista, joka on tasapainossa luonnon omien prosessien, luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen säilyttämis- ja ylläpitoperiaatteiden kanssa. Se on myös taloudellisesti oikeudenmukaista ja tehokasta. Kestävä kulutus on sopusoinnussa ihmisten kulttuuriin ja arvoihin nähden.

Tämän oppaan tarkoituksena on antaa lukijoilleen vinkkejä siihen, kuinka ottaa huomioon kuluttamisen merkitys arjen toimissa ja kuinka voi pienentää omasta kulutuksesta aiheutuvaa ympäristökuormitustaan. Tämä opas on laadittu Lahden seudun ympäristöpalveluissa osana Renkaat vedessä -hanketta.

Ekotehokkuus

Ekotehokkuus tarkoittaa sitä, että otetaan käyttöön vähemmän luonnonvaroja kuin ennen ja käytetään niitä tehokkaammin eli tuotetaan enemmän hyötyä vähemmästä materiaalista.

Ekologinen selkäreppu = Luonnonvarojen määrä, jotka kuluvat tuotteen valmistukseen, käyttöön ja hävittämiseen. Suomalaisen ekologinen selkäreppu on keskimäärin 40 tonnia vuodessa. Kuluttaja voi vaikuttaa oman ekologisen selkäreppun kokoonsa omilla valinnoillaan.

Ekologisen selkäreppun esimerkkejä

- kultasormus (5 g) – 2500 kg
- appelsiinimehu (2 dl) – 5 kg
- hammasharja – 1,5 kg
- farkut – 10 000 kg

Ekologinen jalanjälki kertoo, kuinka paljon maa- ja vesialuetta tarvitaan ihmisen tai väestön kuluttaman ravinnon, materiaalien ja energian tuottamiseen sekä syntyneiden jätteiden käsittelyyn.

Suomalaisen keskimääräinen ekologinen jalanjälki on noin 6,2 ha, mikä on maailman 12. suurin (National Footprint Accounts 2010 edition, www.footprintnetwork.org). Jos kaikki eläisivät niin kuin suomalaiset, tarvittaisiin kulutuksen ylläpitämiseksi lähes 3,5 maapalloa.

Korkea Ekologinen jalanjälki on tyypillistä kehittyneille maille. Kehittyneiden ja nopeasti kehittyvien maiden päätehtävä on vähentää liiallista kulutusta ja tuhlailevaa luonnonvarojen käyttöä.

Ekologinen jalanjälki maailmassa vuonna 2007

- Arabiemiraatit – 10,7 ha
- USA – 8,0 ha
- Viro – 7,9 ha
- Ruotsi – 5,9 ha
- Ranska, Italia – 5,0 ha
- Venäjä – 4,4 ha
- Intia – 0,9 ha

Liikenteessä

Liikenne on yksi suurimmista ympäristön kuormittajista. Liikenne kuluttaa luonnonvaroja ja energiaa, heikentää ilman laatua ja aiheuttaa melua, tuottaa jätteitä sekä vaatii suuria maa-alueita. Omilla ajo- ja matkustustavoillaan voi vaikuttaa liikkumisesta aiheutuviin ympäristöhaittoihin. Suurin osa päästöistä tulee ympäristöön lentokoneista ja autoista.

VINKKEJÄ

- käytä joukkoliikennettä
- suosi kimpakyytejä
- kulje matkat kävellen tai pyöräillen
- vähennä liikkumisen tarvetta etätyöllä ja Internetillä

Kävelystä ja pyöräilystä ei synny päästöjä eivätkä ne vie tilaa niin paljon kuin autot. Lisäksi pyöräily ja kävely nostavat kuntoa ja pyöräily on kaupungin ruuhkassa usein nopein tapa liikkua.

VINKKEJÄ AUTOILIJALLE

- vähennä autoilua
- kulje kimpakyydeillä
- aja taloudellisesti, vältä nopeita kiihdytyksiä ja jarrutuksia
- vältä tyhjäkäyntiä
- tarkista rengaspaineet (rengaspaineiden alentuessa renkaiden vierintävastus, renkaan kuluminen ja polttoaineen kulutus kasvaa)
- vältä autoilua kaupunkien keskustoissa
- valitse auto-ostoksilla vähän kuluttava ja vähäpäästöisin vaihtoehto
- suunnittele ajoreitit ja yhdistele useita asioita yhteen ajomatkaan

ESIMERKKEJÄ HIILIDIOKSIDIPÄÄSTÖISTÄ

Matkatyyppi	Kertaa vuodessa		Autolla
Työmatka (30 km)	220	Bussi 337 kg/a	1188 kg/a
Ruokaostosmatka (5 km)	60	Pyörä 0 kg/a	54 kg/a
Lomamatka (1000 km)	1	IC-juna 15 kg/a	180 kg/a

(Lähde: Motiva Oy)

Liikenteessä

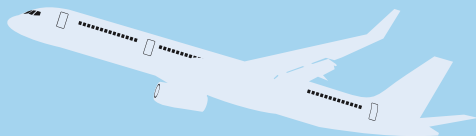

Yhden hengen matka Helsingistä Ouluun eri kulkuneuvoilla.

Kulkuneuvo	Kustannukset €/hlö	Energian kulutus MJ/hlö	CO2 päästöt kg/hlö	Aika
Lentokone	109	1437	103,4	1 h 5 min
Juna	60,2	163	10,2	6 h 20 min
Linja-auto	61,2	337	24,6	8 h 50 min
Bensiiniauto	58,4	1298	93,2	7 h 36 min

(Lähde: Matkalla Suomessa-Peli/Motiva Oy)

Keskivertosuomalainen kuluttaa liikenteessä 17 tonnia luonnonvaroja vuodessa.

Kestävä matkailu

Matkailu lisää liikennettä ja kuluttaa luontoa ja luonnonvaroja. Tästä syystä kestävän matkailun kehittäminen on tärkeää. Kestävä matkailu on taloudellisesti kannattavaa tuhoamatta ympäristöä ja paikalliskulttuureja.

Vinkkejä kestävään matkailuun

- matkusta junalla, lennä suoria lentoja
- kun matkustat, kunnioita paikallisia kulttuureita ja perinteitä sekä tue paikallisia palveluita
- älä osta uhanalaisista eläimistä tehtyjä matkamuistoja
- säästä energiaa ja vettä sekä lajittele jätteet myös lomalla
- kun liikut luonnossa, älä heitä roskia luontoon tai häiritse eläimiä
- joissain maissa jätteiden lajittelu on järjestetty huonosti. Vie lomasi jälkeen käytetyt paristot sekä tyhjät shampoo- ja aurinkovoidepullot mukana kotiin.

Kotona

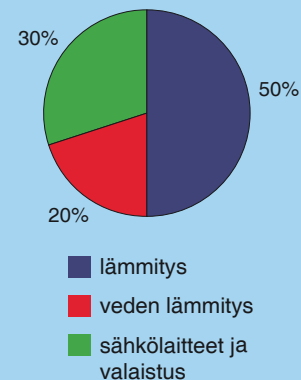
Energian käytöllä on monia ympäristövaikutuksia; ilmastonmuutos, happamat sateet, ilman laadun heikkeneminen ja luonnon monimuotoisuuden väheneminen johtuvat pitkälti fossiilisen energian käytöstä. Kuinka voit elää kestävästi kotonasi? Muista säästää energiaa. Energiaa säästyy, kun säästät sähköä, lämpöä ja vettä. Alla olevat vinkit kertovat sinulle, kuinka tämä on mahdollista. Myös jätteiden lajittelu kannattaa, sekin säästää luontoa. Energian, sähkön, veden ja lämmön säästäminen säästää myös rahaa! Seuraavien vinkkien avulla voit huolehtia luonnosta ja samalla säästää rahaa. Tässä asiassa teitä auttaa kaksi perhettä: Nuukaset ja Tuhlarit.

Yksi tavallinen viikko:	Tuhlarit		Nuukaset	
	kWh	€	kWh	€
Huoneiden lämpötila ja tuulettaminen	406	36,6	280	25,3
Kylmälaitteet	31	3,7	11	1,3
Astianpesu	10	1,2	5	0,6
Ruoanvalmistus	20	2,4	10	1,2
Pyykinpesu	8	1	4	0,5
Pyykinhuuhtaus	19	2,3	5	0,6
Saunominen	53	6,4	16	1,9
Peseytyminen		38		8
Valaistus	48	5,8	15	1,8
Viihdelaitteet	38	4,6	15	1,8
Auton lämmitys	84	10,1	18	2,2
Yhteensä	717	112,1	379	45,2
Nuukasten säästö Tuhlareihin verrattuna: 338 kWh ja 66,90 euroa				

(Lähde: Motiva Oy)

Nuukaset ja Tuhlarit ovat nelihenkisiä perheitä, jotka asuvat omakotitalossa ja jotka omistavat auton. Perheiden energiankäyttötavat ovat erilaiset ja tämä näkyy myös perheiden sähkölaskussa. Nuukaset säästävät lähes 70 € viikossa Tuhlarin perheeseen verrattuna. Kumpi näistä perheistä on samanlainen kuin teidän perheenne? (Lähde: Adato Energia Oy)

Energian kulutus kotitaloudessa

Montako käyttötuntia = 1kWh		LCD TV	6 h
Kiuas	8 min	Kotitietokone, käytön aikana	6 h
Uuni	40 min	Hehkulamppu (60 W)	17 h
Keittolevy	50 min	Jääkaappi A-luokka	60 h
Pölynimuri	1 h	Digiboksi	66 h

Yllä olevasta taulukosta näkee missä ajassa eri laitteet kuluttavat sähköä yhden kilowattitunnin (kWh). (Lähde: Adato Energia OY)

LÄMPÖ

- Käytä puulämmitystä, jos sinulla on puukäyttöinen uuni tai takka
- Yösaikana lämpiävissä talossa kannattaa takka lämmittää pakkasella aamuisin, jolloin päiväsaikana kulutus pienenee
- Sääda huonelämpötila kohdalleen, huonelämpötilan tulisi olla 20–22 °C
- Tarkista asunnon lämpötila, jo yhden asteen lasku vähentää energian kulutusta 5 %
- Puhdista ja huolla lämmityslaitteet säännöllisesti
- Tuuleta nopeasti ristivedolla, älä jätä ikkunaa raolleen päiväksi
- Tiivistä ikkunat ja parvekkeen ovet
- Verhot ja kaihtimet suojaavat auringon paah-teelta

SÄHKÖ

- Sammuta tarpeettomat valot ja laitteet
- Sammuta virta viihde-elektronikasta
- Älä jätä laitteita stand-by asentoon, sillä sekin kuluttaa sähköä
- Jos laitteessa ei ole on/off-kytkintä, laite kannattaa kytkeä katkaisimella varustettuun jatkojohtoon ja sammuttaa yöksi ja pidempi en poissaolojen ajaksi.
- Aseta laitteisiin virransäästöasetukset
- Pese täysiä koneellisia ja käytä pika- ja säästöohjelmia
- Sijoita kylmälaitteet erilleen lämmönlähteistä
- Sulata pakastin säännöllisesti
- Keitä ja paista energiatehokkaasti:
- Valitse oikean kokoinen ja kannellinen astia
- Sääda levyn teho pienemmälle heti kiehumisen jälkeen
- Hyödynnä liedan ja uunin jälkilämpö

JÄTE

Vähennä jätteiden syntymistä

- Osta käytettyjä ja uusioraaka-aineista valmistettuja tuotteita
- Vältä kertakäyttötuotteita ja ylipakattuja tuotteita
- Korjauta tai kunnosta tavaroita
- Valmista ruokaa vain sen verran, kun jaksat syödä

Kierrätä

- Vie käyttökelpoiset tavarat kirpputorille, kierrätyskeskus Patinaan (Jalkarannantie 20) tai Pelastusarmeijaan (Vesijärvenkatu 29, Hämeenkatu 28 ja Ostoskatu 16).

Jätteiden lajitteluohjeet löydätte Lahden seudun ympäristöpalveluiden Ympäristöneuvonnasta, Vesijärvenkatu 27, puh. (03) 814 3160 (avoinna ma, ti, ke ja pe 9:00 – 16:00; to 12:00 – 16:00).

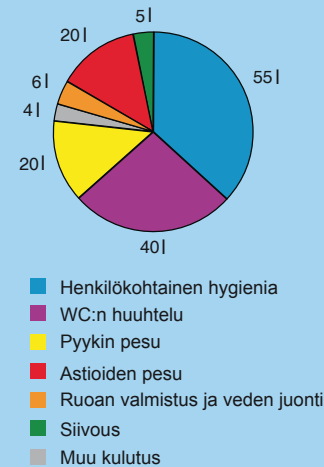
- Kierrätä lasi- ja muovipullo
- Lajittele jätteet oikein
- Päijät-Hämeessä rivi- ja kerrostaloissa (vähintään 10 huoneiston asuinkiinteistöt) tulee lajitella erikseen:
 - Sekajäte
 - Biojäte
 - Energijäte
 - Paperi
 - Kartonki

- Omakotitaloissa tulee lajitella erikseen:
 - Sekajäte
 - Energijäte

- Laita biojäte kompostiin tai biojätteen keräykseen
- Paperi, kartonki, lasi ja pienmetallit Ekopisteisiin
- Paristot voi palauttaa niiden myyntipisteisiin
- Laita postilaatikoosi Ei mainoksia -merkki paperin kulutuksen vähentämiseksi

Vedenkulutus Lahdessa (150 l/as/vrk)

(Lähde: LahtiAqua Oy)

Vuoto vuodessa	Vuotokohtainen koko	Lisäkustannus
30m³ /vuosi Tiheä tippavuoto	Ompelulanka	90€
300m³ /vuosi Ohut vesivirta	Parsinneula	900€
3 000m³ /vuosi WC:n jatkuva vuoto	Tulitikku	9 000€
30 000m³ /vuosi Jatkuva vesivirta	Lyijykynä	90 000€

(Lähde: Motiva Oy)

VESI

Suomessa vesijohtovesi on puhdasta ja sitä on turvallista juoda ilman ylimääräistä käsittelyä. Lahdessa 1.1.2011 alkaen käyttömaksut ovat (sis. alv 23 %): vesimaksu – 1,24 €/m³ ja jätevesimaksu – 1,97 €/m³. Lisätietoa: www.lahtiaqua.fi

Vinkkejä

- ota suihku kylvyn sijaan, kun olet suihkussa 5 min, kulutat noin 100 litraa vettä, mutta kylpyammeen täyttämiseen tarvitaan vettä noin 200 litraa
- sulje hana hampaiden harjauksen tai parranajon ajaksi, 3 minuutin aikana voit säästää jopa 45 litraa vettä
- osta vessanpytty, jossa on kaksitoiminen huuhtelu, tämä wc säästää noin 15 litraa vettä päivässä ja vuodessa säästät 5400 litraa vettä

- korjauta kaikki vialliset putket ja vaihdata vuotavat hanat heti, tippuvasta hanasta menee hukkaan 24 litraa vettä päivässä, 720 litraa kuukaudessa ja 8640 litraa vuodessa
- älä tiskaa tai huuhtele astioita juoksevan veden alla
- älä sulata pakasteita juoksevan veden alla, siirrä tuotteet pakastimesta jääkaappiin sulamaan
- käytä sadevettä pihankasteluun
- pienennä vedenpainetta, suihkuhanan virtaamaksi riittää 12 l /min ja käsipesuhasassa 6 l /min

Maailman väkiluku kasvaa, joten vähitellen kulutuksen ja elintason kasvu johtaa siihen, että ihmiskunta käyttää yhä enemmän maailman luonnonvaroja. Meidän on yksinkertaisesti pakko rajoittaa omaa kulutustamme ja jokainen voi aloittaa omasta itsestään mm. vähentämällä omia ostoksiaan.

Vinkkejä

- tee ostoslista ennen kauppaan menoa, älä osta houkuttelevia, mutta tarpeettomia tavaroita
- vältä kertakäyttötavaroita
- suosi ympäristöystävällisiä tuotteita, jotka ovat ympäristömerkittyjä (ks. s.10-11)
- vältä ylipakattuja tuotteita
- osta usein käyttämiäsi tuotteita suurissa pakkauksissa
- ota kauppaan mukaan oma kassi
- osta paikallisia ruokia ja tavaroita, paikalliset tuotteet vähentävät kuljetuksia ja siten liikenteen haittavaikutuksia
- käytä lähikauppaa
- sovi perheesi kanssa kerran viikossa pidettävä "Päivä ilman ostoksia"

Kestävää shoppailua

- hanki vain tarpeeseen
- osta vähän energiaa kuluttavia laitteita, jotka ovat A-energialuokkaa
- vältä turhien kemikaalien ostoa ja käyttöä, osta sellaisia tuotteita, jotka eivät sisällä fosforia tai hajusteita ja niillä on Joutsen-merkki (ks. s. 10)
- suosi tuotteita, jotka voi korjata ja joissa on hyvä varaosa- ja huoltopalvelu
- jos et tarvitse tuotetta pitkään, harkitse lainaamista tai vuokraamista ostamisen sijaan.
- osta vaatteita, joissa on Turvallinen tekstiili –merkki

Ruokakaupassa

Osta sen verran elintarvikkeita kuin todella tarvitset. Älä heitä ruokaa pois. Älä mene ostoksille nälkäisenä!

- älä osta vettä pienissä pulloissa
- suosi tuotteita, joissa on jokin seuraavista merkeistä: Luomu, Reilu kauppa, Eurolehti tai Sirkkalehtilippu (ks. s. 10–11)
- suosi kotimaisia kasviksia ja vallitsevan vuodenajan raaka-aineita
- kananliha aiheuttaa vähemmän ympäristökuormitusta kuin sianliha tai naudanliha
- yritä olla ostamatta uhanalaisia äyriäisiä tai kaloja, kuten turskaa, ankeriasta, meriahventa, sampia tai tiikerikatkarapuja, sen sijaan osta ahventa, kuhaa, lahnaa, punakampelaa, makrillia ja muikkuja
- valmista ruokaa itse, älä osta puolivalmisteita
- älä osta elintarvikkeita, joissa on E-lisäaineita, koska niissä on myrkyllisiä terveydelle ja luonnolle vaarallisia aineita

Ympäristömerkkejä

Ympäristömerkit kertovat kuluttajalle, mitkä tuotteet kuormittavat ympäristöä elinkaarensa aikana vähemmän kuin muut vastaavat tuotteet. Jos siis haluat kuluttaa kestävästi, valitse ympäristömerkillä varustettu tuote. Ympäristömerkityt tuotteet ovat myös laadukkaita.

Joutsenmerkki eli pohjoismainen ympäristömerkki

Joutsenmerkki on virallinen Pohjoismaiden (Suomi, Ruotsi, Norja, Islanti ja Tanska) ympäristömerkki. Se perustettiin vuonna 1989. Joutsenmerkki huomioi eri ympäristövaikutukset hyvin monipuolisesti tuotteen tai palvelun koko elinkaaren ajalta. Tällaisia vaikutuksia ovat mm. ilmaston lämpeneminen, vesistöjen rehevöityminen ja ympäristön kemikalisoituminen. Joutsenmerkitty tuote on laadukas ja turvallinen sekä ympäristölle ystävällisempi verrattuna muihin vastaaviin tuotteisiin. Merkin piirissä on mm. pesuaineita, paperituotteita ja kemikaaleja. Myös palvelut, kuten hotellit ja ravintolat voivat saada joutsenmerkin. Merkistä vastaa Motiva.

EU:n ympäristömerkki, EU-Kukka

Euroopan ympäristömerkki on samankaltainen ympäristömerkki kuin Joutsenmerkki. Se perustettiin vuonna 1992. Euroopan ympäristömerkin tavoitteena on edistää ympäristöä vähemmän kuluttavien tuotteiden kehittämistä, valmistusta, markkinointia ja käyttöä. Ympäristömerkin myöntämisen kriteerit perustuvat ympäristövaikutusten elinkaariarviointiin. Se on käytössä mm. eräissä maaleissa, paperituotteissa, tekstiileissä ja majoituspalveluissa.

LUOMU (luonnonmukainen)

Luomu-merkki on suomalainen ekomerkki. Luomutuotannossa maatalouden ja elintarviketeollisuuden tuotteet tuotetaan luonnonmukaisin menetelmin ilman keino-tekkoisia lannoitteita, torjunta-aineita ja nopeutettua kasvua. Geenimanipuloitujen organismien (GMO) käyttö ja säteilytys on kielletty. Luomussa sallittuja säilöntäaineita ovat vain natriumnitraatti ja -nitriitti (tavanomaisissa tuotteissa säilöntäaineita on noin 20). Luomutuotanto ylläpitää luonnon monimuotoisuutta ja auttaa säilyttämään vesistöt, ilman ja maaperän puhtaina. Suomessa luomuvalvonnan vastaa Maa- ja metsätalousministeriö. Valvonnan toteuttaa Elintarviketurvallisuusvirasto (EVIRA) ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaosasto (Valvira). Luomumerkki voidaan myöntää maataloustuotteille, rehuille, elintarvikkeille ja alkoholijuomille, jos vähintään 95 % tuotteen maataloudesta peräisin olevista ainesosista on tuotettu luonnonmukaisesti.

EU:n luomumerkki eli Eurolehti

Eurolehdellä on samat kriteerit kuin suomalaisella Luomu-merkillä. Eurolehti tarjoaa kuluttajille varmuuden tuotteen alkuperästä ja laadusta. Eurolehdien käyttö on pakollista kaikissa EU:ssa valmistetuissa valmiiksi pakatuissa luomuelintarvikkeissa. Merkki edellyttää, että 95 % maatalousperäisistä raaka-aineista tulee olla tuotettu EU:n alueella.

Ympäristömerkkejä

Avainlippu

Merkki kertoo, että tuote on valmistettu tai palvelu tuotettu Suomessa. Merkki viestii kuluttajalle laatua, turvallisuutta ja vastuullisuutta. Avainlipun myöntää ja sen käyttöä valvoo Suomalaisen Työn Liitto.

Hyvää Suomesta -joutsenlippu

Merkki perustettiin vuonna 1993 ja se kertoo, että elintarvike on valmistettu Suomessa. Joutsenlipulla merkitty liha, kala, kananmuna ja maito ovat 100 % suomalaista ja muiden tuotteiden raaka-aineista vähintään 75 % on suomalaista. Hyvää Suomesta -joutsenlippua saavat käyttää tuotteissaan ainoastaan Ruokatieto Yhdistys ry:n jäsenet.

Reilun kaupan merkki

Reilu kauppa on Fairtrade International -järjestön (FLO) hallinnoima järjestelmä. Reilun kaupan sertifiointijärjestelmä pyrkii parantamaan kehitysmaiden pienviljelijöiden ja suurtilojen työntekijöiden asemaa kansainvälisessä kaupankäynnissä. Reilun kaupan merkki tuotteessa tarkoittaa, että tuotantoketju noudattaa FLO:n Reilun kaupan kriteerejä. Reilun kaupan järjestelmän pääperiaatteet ovat: pienviljelijöille maksetaan tuotteistaan vähintään Reilun kaupan takuuhintaa, hyvät työolot, ei lapsityövoimaa ja tarkkojen ympäristökriteerien noudattaminen. Suomessa ovat myynnissä seuraavat Reilun kaupan tuotteet: kahvi, tee, kaakao sokeri, hedelmät, kukat, suklaa ja puuvillatuotteet.

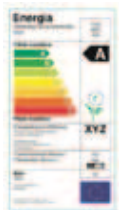
Sirkkalehtilippu

Merkki kertoo kasvisten, marjojen ja kukkien suomalaisesta alkuperästä. Sen käyttö-oikeuden myöntää ja merkin käyttöä valvoo Kotimaiset Kasvikset ry. Tuotteiden tulee olla laadultaan ekstra- tai ykkösluokkaa ja viljelyn ympäristön huomioonottavaa. Tuotteiden laatua valvotaan myös kaupoissa.

Energiamerkki

Energiamerkki kertoo laitteen energiankulutuksen ja suorituskyvyn. Se on nykyään pakollinen kylmälaitteissa, pyykinpesukoneissa, kuivausrummuissa, kuivaavissa pesukoneissa sekä astianpesukoneissa. Merkin tavoitteena on ohjata kulutusta vähemmän energiaa kuluttaviin laitteisiin: A – C -luokkaan (vihreä väri) kuuluva laite kuluttaa vähiten energiaa, D –luokkaan (keltainen väri) keskiverrosta ja E – G -luokkaan (punainen väri) eniten. Suomessa energiamerkintöjen esilläpitoa ja oikeellisuutta valvoo TUKES (Turvallisuus- ja kemikaalivirasto).

Energy Star-merkki

Tämä on energiatehokkaiden kuluttajatuotteiden kansainvälinen standardi. Energy Star luotiin Yhdysvaltain hallinnon ohjelmaksi vuonna 1992, mutta myös muut maat kuten Australia, Kanada ja Euroopan unioni ovat ottaneet ohjelman käyttöönsä. Laitteet, jotka on merkitty Energy Star -merkillä, kuluttavat tavallisesti 20–30 % vähemmän energiaa kuin viranomaiset edellyttävät. Merkkiä käytetään esimerkiksi tietokoneissa ja niiden lisälaitteissa.

LISÄTIETOA

Lahden seudun ympäristöpalvelut

Vesijärvenkatu 11 C, 15140 Lahti
Puh. (03) 814 11 vaihde
etunimi.sukunimi@lahti.fi
www.lahti.fi > Asuminen ja ympäristö

Ympäristöneuvonta

Vesijärvenkatu 27, 15140 Lahti
Puh. (03) 814 3160
avoinna: Ma - Pe: 09:00–16:00
To: 12:00–16:00

LIIKENTEESSÄ

www.vr.fi
www.matkahuolto.fi
www.finnair.fi
www.kulku.info

Matkalla Suomen kaupungeissa:

ilmansuojelu.ytv.kaapeli.fi/matkalla/v1.02/
Matkalla Suomessa:www.motiva.fi/matkalla_
suomessa/peli-iso.html

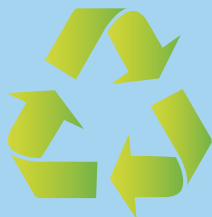
KOTONA

www.lahtienergia.fi
www.lahtiaqua.fi
www.phj.fi
www.motiva.fi

KAUPASSA

www.ymparistomerkki.fi
www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/eko-ostaja/
www.luomu.fi

www.eettinenvalinta.fi
www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/eko-ostaja/kestava-
kulutus/
www.sll.fi/luontojaymparisto/kestava
www.dolceta.eu/suomi/

Tämä opas on tehty Lahden ja Tallinnan kaupunkien yhteistyöhankkeessa Renkaat vedessä. Hanke kuuluu EU:n Central Baltic Interreg IV A 2007–2013 – ohjelmaan.